

O Hvězdárně barona Artura Krause v Pardubicích a o planetce, která jí byla věnována

Nová hvězdárna v Pardubicích byla slavnostně otevřena 7. dubna roku 1992 a záhy na to pokřtěna po významném pardubickém rodákovi baronu Arturu Krausovi. Právě on byl v zemích Koruny české prvním, kdo otevřel a 18 let úspěšně provozoval první lidovou hvězdárnu přístupnou zdarma široké veřejnosti. To se událo na jaře roku 1912. Artur Kraus se svému „hvězdářskému řemeslu“ vyučil u Camilla Flammariona, vynikajícího francouzského astronoma a popularizátora vědy vědy (popularizací astronomie chtěl zušlechťovat životní názory člověka) a zároveň významného pacifisty. Kraus sám potom prováděl svá astronomická pozorování již kolem roku 1890 z pardubického zámku a na jaře roku 1912 přestěhoval své skvělé astronomické přístrojové vybavení do domu na tehdejší Královské třídě, dnešní třídě Míru. V roce 1930 však zemřel a s jeho odchodem byla ukončena i činnost Lidové hvězdárny. Protože tehdejší pardubičtí radní neměli zájem o pokračování astronomické činnosti ve svém městě, bylo její bohaté přístrojové vybavení rozhodnutím dědiců rozptýleno, a ani do dnešních dnů není zcela dohledáno. Krausovou pýchou byla i bohatě vybavená knihovna jako součást hvězdárny. Naší radostí je skutečnost, že velká část knih byla jím odkázána České astronomické společnosti. Před tímto nutno ještě dodat, že A. Kraus měl významný podíl na vzniku této společnosti v prosinci roku 1917. V roce 1931 došlo k definitivnímu uzavření Lidové hvězdárny v Pardubicích, neboť v posledních měsících své existence měla už pouze meteorologické posláná.

Trvalo více než 60 let, než se podařilo otevřít hvězdárnu novou, a to v souvislosti s dostavbou Domu dětí a mládeže Delta. Významný podíl na prosazení této myšlenky měl pan Ing. V. Hübner z Vysokého Mýta. Dům dětí a mládeže byl stavebně, včetně kopule, dostavěn již v roce 1988. Kopule byla však stále prázdná, protože v tehdejší době tzv. rozvinutého socialismu nebyla jiná možnost nákupu dalekohledu než výhradně v NDR, a ani na ten nebyly peníze. Bylo celkem jasné, co bude následovat – využít šikovných rukou astronomů amatérů a přístroj vyrobí svépomocí. Největší zásluhu na jeho konstrukci má bezesporu pan J. Drbohlav ze Rtyně v Podkrkonoší, známý brusič astronomické optiky, který zakázku přijal a dalekohled zkonstruoval. Parametry dalekohledu Hvězdárny barona Artura Krause jsou úctyhodné. Hlavním přístrojem je Cassegrain s průměrem zrcadla 420 mm a ohniskové délce 5600 mm. Je určen hlavně pro kreslení a fotografování Měsíce a planet. Další dalekohled na společné montáži je refraktor s průměrem objektivu 150 mm a ohniskové délce 2200 mm. Je používán k vedení velkého dalekohledu jako pointér a rovněž i k pozorování dvojhvězd, zákrytů, zatmění a k projekci Slunce. Právě pozorování Slunce se v poslední době věnují kroužky nejmladších zájemců o astronomii. Hledáček má široké zorné pole a 15-ti násobné zvětšení. K příslušenství dalekohledu patří fotografické komory s příslušnými redukcemi pro fotografii oblohy, Měsíce a planet. Montáž je německá – paralaktická s hodinovým strojem. Pohyb zajišťuje krokový motor, řízený přímo od dalekohledu. Kopule hvězdárny má průměr 6 m a je též ovládána přímo od dalekohledu.

Koncepce hvězdárny byla promyšlena již dříve před zadáním parametrů na výrobu dalekohledu. Proto přístrojové vybavení bylo navrženo tak, aby vyhovovalo požadavkům široké veřejnosti i odborné práci astronomických kroužků Domu dětí a Astronomického klubu.

Na Hvězdárně barona Artura Krause působí v současné době několik astronomických kroužků, ve kterých pracují opravdoví nadšenci. Jsou jimi jednak začínající astronomové – amatéři, tj. děti školou povinné i středoškoláci, jednak se do svého „hnízda“ prvotního poznávání vesmíru vracejí již vystudovaní vysokoškoláci kteří náš učí odbornějším pohledu na astronomii. Dobře pracuje i Astronomický klub pod vedením pana B. Ruprechta, jednoho z nadšených konstruktérů právě našeho velkého dalekohledu.

Blíže se musím zmínit o prvně jmenovaném nadšenci, volajícím po nové astronomické pozorovatelně v Pardubicích, Ing. V. Hübnerovi. který byl jedním ze zakládajících členů Astronomické společnosti v Hradci Králové, neboť astronomie byla jeho celoživotní láskou. Od mládí se věnoval stavbě astronomických přístrojů. Měl výborný přehled o jejich konstrukci, velmi často čerpal i z cizojazyčných zdrojů. Sám dokázal sestavit několik dalekohledů. Vedl v nelehkých padesátých a šedesátých letech astronomické kroužky právě v Pardubicích, a to při tehdejších Okresním domě pionýrů. Předával dětem a mládeži své životní zkušenosti a lásku k přírodě, neboť jeho druhým celoživotním koníčkem byl skauting. Po odchodu do důchodu aktivně pracoval též v historické sekci Československé, poté České astronomické společnosti. Jeho ušlechtilá snaha odhalit tajemství závěti barona Krause, dohledat přístrojové zařízení i pozorovací deníky včetně zákresů slunečních skvrn, které byly v pardubické lidové hvězdárně zakreslovány i projekcí, jakož i touha pomoci dohledat přesnou polohu i zařízení již neexistující hvězdárny v parku zámku barona Parishe v Žamberku, naplňovaly velmi plodný závěr života tohoto vzdělaného muže.

Právě po panu Ing. Hübnerovi jsme nechali pojmenovat planetku, věnovanou naší hvězdárně panem Dr. Pravcem z AsÚ AV ČR v Ondřejově. Planetka se jménem Vaclavhubner má číslo 18647 a byla objevena 21. března roku 1998 právě v Ondřejově. Krouží nad našimi hlavami kdesi mezi drahou Marsu a Jupiteru. Podrobnější informace i zákres její dráhy si zájemci mohou vyhledat na internetu pod adresami:

<http://cfa-www.harvard.edu/iau/lists/NumberedMPs18501.html>

<http://neo.jpl.nasa.gov/cgi-bin/db?name=18647>

■ Irena Venzarová

